

Vókó György¹

Nyugat-európai kutatások a rövid tartamú szabadságvesztés büntetések és az elektronikus felügyelet alkalmazásáról

A rövid szabadságvesztés büntetések számának növekedése a börtöninfláció egyik jelentős alkotóeleme Nyugat-Európa országaiban, amely egyben a fogvatartotti létszám nagyarányú rotációját is eredményezi.

Egy Hollandiában 2010-ben végzett vizsgálatot hoznak fel példaként a rövid tartamú büntetéssel szemben. Ez a vizsgálat összehasonlította a legfeljebb hat hónap szabadságvesztésre ítélt, első alkalommal bv. intézetbe került személyek és az első alkalommal közérdekű munkát végző személyek bűnismétlési mutatóit. A vizsgálat feltárta, hogy a bűnismétlés mutatója sokkal alacsonyabb a közérdekű munkát végzett személyek esetében (WERMINK et al. 2010). Ilyen eredményre jutottunk mi is öt évvel előtte Magyarországon. Franciaországban 2003-ban elvégzett vizsgálatok azt bizonyították, hogy minél hosszabb a szabadságvesztés büntetés fogva tartásban eltöltött része, annál nagyobb a bűnismétlés veszélye. Belgiumban a rövid idejű büntetéseket illetően nem lehet meghatározni, hogy pontosan hány százalékukat hajtják végre börtönben. Az sem határozható meg, hogy hány százalékukat egyszerűen nem hajtják végre. A Fogvatartási Főigazgatóság adatai ugyanis a fogvatartási jogcímenek, tehát a végrehajtott büntetések adatain alapulnak. Ezért nem veszik figyelembe a végrehajtás ügyészség általi foganatba vételére váró rövid idejű büntetések számát.

A mutatók gondolkodásra késztették Európa bűnügyi szakembereit. A hazánkhoz hasonló lélekszámú Belgium például az egyedüli olyan nyugat-európai ország, amelynek nincsenek országos számadatai a bűnismétlésről.

2012-ben a Belga Nemzeti Kriminológiai és Kriminológiai Intézet jelentést tett közzé a „börtönbe való visszatérés”-ről. Az ismételt börtönbe jutás azonban nem szükségszerűen áll kapcsolatban újabb bűncselekmény elkövetésével. Következménye lehet például a feltételes szabadon bocsátás visszavonásának is.²

¹ Az Országos Kriminológiai Intézet igazgatója; Pázmány Péter Katolikus Egyetem, professor emeritus.

² Lásd a Nemzeti Kriminológiai és Kriminológiai Intézet kutatási jelentését: *Réincarcération après libération* [Visszatérés a börtönbe szabadulás után] 2012. Elérhető: <https://bit.ly/2Eku6fi> (A letöltés dátuma: 2020. 08. 14.)

- A jelentés több érdekes megállapításra világított rá:
- 2003-ban szabadult fogvatartottak 48,2%-a 2011 augusztusáig ismét börtönbe került;
  - a büntetésük kitöltésekor szabadult fogvatartottak fele a szabadulását követő első két év folyamán visszatér a börtönbe;
  - az ismételten börtönbe került személyek közül a létszám felénél is kevesebb tért vissza csak egyszer a börtönbe; 50%-nál valamivel több tért vissza többször is a büntetés-végrehajtásba;
  - az ismételten börtönbe jutott létszám fele legfeljebb 1 éven át volt a büntetés-végrehajtásban;
  - az elektronikus felügyelet alá helyezési időszak után szabadultak kevesebbszer jutnak vissza a büntetés-végrehajtásba a felügyeleti intézkedés után, mint azok, akik börtönidőszak után közvetlenül szabadultak.

Kezdetben utasításokat adtak az ügyészségeknek (ott kormányzati alárendeltségben működnek), hogy hajtassák végre az ilyen büntetéseket, akár úgy, hogy hagyják a büntetéseket elévülni, vagy meghatározott határidő eltelte után javasoljanak egyéni kegyelmet. Ez a gyakorlat már 1939-ben is létezett, írásba foglalása első ízben csak az 1954. június 21-i körlevéllel történt meg, amelyet a három hónapos vagy annál rövidebb idejű szabadságvesztés büntetésekre alkalmaztak (BEERNAERT 2007, 79–80.).

13 évvel később az 1967. szeptember 11-i körlevél mondta ki, hogy az ügyészség tartózkodhat egyes, három hónapnál rövidebb szabadságvesztés büntetések végrehajtásától, azon személyek kivételével, akik korábban egy hónap vagy annál hosszabb, nem felfüggesztett büntetést töltöttek le, vagy akik Belgiumban bejelentett lakcímmel nem rendelkező külföldiek, illetőleg akiket bizonyos kategóriába sorolt bűncselekmények miatt ítélték el. Így csalásért, a család elhagyásáért, nem szándékos emberölésért vagy nem szándékos testi sértésért, közterületen történő lerészegedés, alkoholos befolyásoltság alatti gépjárművezetés és kötelező biztosítás nem léte miatt.

Majd az 1972. október 11-i miniszteri körlevél bevezette az ideiglenes szabadon bocsátást, egyéni kegyelmi intézkedés elősegítésére. Az 1984. április 9-i miniszteri körlevél kiterjesztette a végrehajtás mellőzésének szabályát a négy hónapos vagy annál rövidebb büntetésekre, négy kivétel fenntartásával.

Az Európa Tanács több ajánlást bocsátott ki az államok arra biztatása végett, hogy ne alkalmazzanak rövid idejű szabadságvesztés büntetéseket, így például az 1992. október 19-i (92)17. ajánlás felkéri a tagállamokat, fogadjanak el a szabadságvesztés büntetések, „különösen pedig a rövid szabadságvesztés büntetések” kiszabhatóságát korlátozó törvényi rendelkezéseket, továbbá az 1999. szeptember 30-i (99)22-es ajánlást, amely felkéri a tagállamokat, hogy törekedjenek a hosszú

idejű büntetések alkalmazásának csökkentésére, amelyek erősen igénybe veszik a büntetés-végrehajtási rendszert, és a rövid idejű szabadságvesztés büntetések helyett közösségben alkalmazott büntetéseket és intézkedéseket szabjanak ki.

E sorba tartozik a 2003. április 18-i 1756. körlevél a rövid idejű büntetések végrehajtása mellőzéséről, amely a rövid idejű büntetések végrehajtásának új rendszerét vezeti be: az olyan elítéltek automatikus és feltétel nélküli ideiglenes szabadon bocsátását, akiket egy vagy több, összesen hat hónapnál nem hosszabb szabadságvesztés büntetésre ítélték.

2004. március 30-án és 31-én a miniszteri tanács határozatot fogadott el, amely koherensebb politika folytatását célozta a büntetések végrehajtásában. Különösen a vétségi és szabálysértési ügyekben kiszabható rövid idejű szabadság-elvonó büntetések megszüntetéséről rendelkezik.

Az elítélt feltételes szabadon bocsátásban részesül akkor, ha feltételes szabadsága alatt újra négy hónapnál rövidebb szabadságvesztés büntetésre ítélik. Ha feltételes szabadságát újabb elítélése miatt visszavonják, nem csupán az első elítélésből fennmaradt időt, hanem azt a rövid büntetést is le kell töltenie, amelyre utóbb ítélték. Már nehezebb eset a következő: ha a fogvatartott letartóztatási parancs hatálya alatt áll, és abban az esetben, amikor vizsgálati fogsága alatt négy hónapra vagy annál rövidebb büntetésre ítélik, amelyet még nem hajtottak végre, a 2005. évi 1771 és 2014. évi 1816-os körlevél alkalmazásával, és amennyiben később más cselekmények miatt letartóztatásba helyezik, a letartóztatási parancs nem éleszti fel a régi büntetést. Következésképpen a letartóztatási parancs hatályának megszűnése után az érintettet azonnal szabadon kell bocsátani, és a rövid idejű büntetés végrehajtását akkor kell foganatba tenni, amikor az új büntetést kiszabják majd. Ez semmilyen szabályozásban sem szerepel, de így alkalmazzák.

A „rövid szabadságvesztés büntetés” fogalmának nincs sehol egységes törvényi meghatározása, nincs közmegegyezés, mennyi időt kell takarnia. Nemzetközi gyakorlat a rövid időtartamú börtönbüntetéseket általában a hat hónapnál rövidebb vagy hat hónap végrehajtandó szabadságvesztésekként határozza meg. A Francia Együttműködési Bizottság a rövid időtartamú büntetés küszöbét egy évben határozta meg, és megállapította, hogy 2010-ben a francia fogvatartottak 35,1%-a rövid időtartamú szabadságvesztés büntetést töltött, miközben az európai átlag 16,4% volt.³

A 2014. január 10-i 1816-os számú körlevél, amely elrendelte Belgiumban valamennyi négy hónapnál hosszabb szabadságvesztés büntetés végrehajtását,

³ Az Együttműködési Értekezlet közmegegyezési bizottságának (*jury de consensus*) jelentése: *Pour une nouvelle politique publique de prévention de la récidive – Principes d'action et méthodes [A bűnisméltés megelőzésének új közpolitikájáért – Cselekvési elvek és módszerek]*. Párizs, 2013. február 20. 156. Elérhető: <http://conference-consensus.justice.gouv.fr/wp-content/uploads/2013/01/fiche-6-peines-privatives-de-liberte.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 02. 20.)

vélhetően négy hónapban határozta meg ezt a küszöböt, vagyis sokkal alacsonyabban, mint a többi nemzetközi és az európai viszonyítási értékek.

Egyes kutatók a maguk részéről e kifejezés alatt a 15 naptól 18 hónapig terjedő büntetéseket értették (SNACKEN 1986a, 555.; SNACKEN 1986b, 363.).

A rövid időtartamú szabadságvesztés büntetések végrehajtásáról szóló vita nem új keletű: már a 19. században nyilvánvalóvá tették a rövid idejű büntetések hatástalanságát: az ilyen büntetések a börtönbe zárás összes hátrányát hozták, azok egyetlen „előnye” nélkül (SNACKEN 1986a, 555. és következő oldalak; SNACKEN 1986b).

A rövid idejű büntetések változatlanul kemény ütközőpontot jelentenek a különféle pedagógiai áramlatok között, ezen belül az abolicionista mozgalmakkal, amelyek a rövid idejű börtönbüntetések tiszta és egyszerű megszüntetése mellett szállnak síkra, továbbá a neorealistákkal, akik ellenkezőleg, azzal az indokkal értékelik fel a rövid büntetések alkalmazását, miszerint a rövid büntetések végrehajtása a büntetőrendszer megfélemlítő jellegének ismételt megerősítése révén lehetővé teszi a bűnözés növekedése elleni küzdelmet.

Kétségtelen, hogy a fogva tartás kezelésének, irányításának elnehezülését is magával hozza (befogadási eljárások és felkészítések a szabaduláshoz).

Franciaországban már több éve folytatják a rövid idejű büntetések átváltoztatásának politikáját (törvényi rendelkezések, ösztönző körlevelek, a büntetések végrehajtásának foganatba vételét ellátó iroda⁴ létrehozása). A végrehajtás előtt a két évet meg nem haladó büntetésre ítélt helyzetét a büntetés-végrehajtási bíró megvizsgálja, hogy a börtön helyett más büntetés adható-e neki (pénz, közérdekű munka stb.).

A valóságban nagyszámú dossziét át sem tesznek a bv. bíróhoz a határozatok (kézbesítendő kontra viktorius ítéletek) és a kézbesítési módok jellege miatt. Hasonlóképpen, a büntetés-végrehajtás beilleszkedést segítő és próbára bocsátást felügyelő szolgálatai, amelyek a későbbiekben megkapják a büntetés átváltoztatásában részesíthető elítélteket, gyakorlati nehézségekkel találják szemben magukat az eljárás tényleges érvényesítésében. A rövid büntetések átváltoztatása nem módszeres. A tömeges méretű átváltoztatás nem lehetséges, ha szükséges is, tekintettel a bv. intézetek jelenlegi befogadási kapacitására, amelyek nem képesek felszívni teljes egészében az összes kiszabott büntetést.

A humanista filozófia, a minden ember számára elismert alapjogok és szabadságok áthatotta modern társadalmában a börtönbe zárás, mint ellenőrzési intézkedés, fokozatosan a represszió másfajta jövőképeként adja át a helyét: a nyomkövethetőségnek (Une autre philosophie de la peine 2013, 5.). A nyomon-

⁴ Amikor az elítélt a tárgyalásról kijön, ez az iroda azonnal intézkedik a büntetés foganatosítása érdekében.

követhetőség akarása többek között a francia, a belga és a magyar (reintegrációs őrizet) büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) jogban is felismerhető. Belgiumban – ahol a legmesszebbmenőkig mentek el a három évnél rövidebb büntetéseket illetően – a 2013. március 12-én kiadott miniszteri körlevél világosan kifejezi az elektronikus felügyelet eszközének privilegizálására irányuló akaratot. Az elektronikus felügyelet és a próbára bocsátás (bizonyos feltételek megtartásának ellenőrzése) hamarosan talán már önálló büntetés lesz. Ugyanilyen értelemben a három évnél hosszabb büntetéseket illetően a legtöbb büntetés-végrehajtási bíróság azt igényli, hogy a feltételes szabadon bocsátás megadása előtt a fogvatartottnál elektronikus felügyelet intézkedéssel kezdjenek, amelyet a feltételes szabadon bocsátásban részesítés átmeneti és előzetes intézkedésének tekintenek. Ezenkívül a 2013. március 17-i törvény érezhetően keményítette a feltételes szabadon bocsátás megtagadásának és végrehajtásának a feltételeit. Végül a nyomonkövethetőség a tartózkodási jogosultsággal nem rendelkező elítéltek helyzete miatt is fontos, miután nem szabadságvesztés büntetésre ítélték, lehetetlen, hogy különböző büntetési módzatokhoz jussanak. Az ország területén nincs állandó lakóhelyük, túlságosan nagy az ellenőrzés megkerülésének veszélye.

A „nyomonkövethetőség” elgondolása azonban nem választható le a felelősség tudatosításának fogalmáról. Mindenekelőtt a szabadságvesztés legtöbb alternatív intézkedéséhez hasonlóan, amelyeket büntetőbíróságok szabtak ki, a büntetések végrehajtási módozatait az elítéltek el kell fogadnia, sőt kérnie kell, mivel azok önkéntes és tevékeny közreműködését igénylik. Továbbá ezekhez a végrehajtási módozatokhoz olyan feltételek kapcsolódnak, amelyeket az elítélt elfogadott, s ezért meg kell tartania. A feltételek az elkövető szocializálását célozzák (az alkohol- vagy kábítószer-fogyasztás mellőzése, bizonyos helyszínek vagy régi büntársak látogatásának tilalma, szállás találása, munkahely léte stb.). Magyarországon a pártfogó felügyelet esetén ez már a múlt században fő szemponttá vált.

E fejlemények ellenére a szabadságvesztés marad továbbra is a referencia- (leggyakoribb) büntetés. Ezt bizonyítja az általános megnevezésként használt „szabadságelvonó büntetés alternatívái” kifejezés is, amely egészében jelöli az összes börtönön kívüli szankciót.

A próbára bocsátás is végeredményben egy sorozat, bíró által felügyelt biztonsági intézkedésből tevődik össze. Egy francia számára a büntetésnek ez a felfogása nehezen fogadható el: a Francia Köztársaság erkölcsi közösség, a büntetésnek minden esetben kötelezően jelképes megtorló dimenzióval kell rendelkeznie (*Une autre philosophie de la peine* 2013, 5.).

Európa sok országában túlszűfoltak a börtönök, még ha emiatt nincs is ellenük annyi panasz, mint Magyarország ellen. A hasonló nagyságú Belgiummal kapcsolatban a CPT 2014. január 3-i záró észrevételeiben kijelentette a következőket: „a Bizottságot nyugtalanítja az a tény, hogy egyes fogvatartási közpon-

tokban a túlszűfolttság 50%-nál is nagyobb, ami a fogvatartottak egymás közötti erőszakos cselekményeit és azt okozza, hogy az őrszemélyzet gyakran alkalmaz erőszakot. A Bizottságot nyugtalanítják továbbá a rossz higiéniai körülmények, az egészségügyi ellátáshoz való elégtelen hozzáférés, és több fogvatartási helyszínen az egészségügyi személyzet hiánya, a fogvatartottak terheltek és elítéltek szerinti különválasztásának, illetőleg a felnőttek és fiatalok elkülönítésének a hiánya; sajnálatát fejezi ki, mert a rossz munkakörülmények sztrájkokra készítik a büntetés-végrehajtás személyi állományát, amelyek negatívan befolyásolták a fogvatartási körülményeket” (11., 12., 13. és 16. bekezdések).⁵

Az Európai Büntetés-végrehajtási Tájékoztató Füzet különböző országok börtönnépességének állapotáról adott képet. Feltárta, hogy a belga börtönnépesség-sűrűség és a jelenlegi magyar szinte azonos (100 férőhelyre 127,2 fogvatartott jut).⁶ Magyarországon közben évről évre csökkenés tapasztalható, e sorok írásakor 112%-os a börtöntelítettség.

Jóllehet régi keletű a büntetőpolitikának a rövid büntetések miatti problémája, még most is időszerű.

- Az elítéltek számára káros következmények közül a következők emelhetők ki:
- szakítás a külvilággal (hivatás, lakásbérlet stb.), ami a fogvatartott számára hátrányos helyzetet teremt a börtönből való szabaduláskor;
  - a társadalmi és a családi kapcsolatok sérülése, mind mennyiségi, mind pedig minőségi téren;
  - stigmatizáció, a „bűnözőkénti” megbélyegzés erősödése és a bűnügyi nyilvántartásba való bekerülés;
  - a túlságosan rövid börtönben töltött idő a fogvatartottat nem készíteti igazán gondolkodásra, továbbá nem ad lehetőséget bármilyen utánkövetésének kialakítására, és a *sharp short shock* (heves rövid megrázkódtatás) technika kevésbé hatékonynak bizonyul;
  - kapcsolatok kialakulása vagy megerősödése a bűnözők világával;
  - alkalmazkodás a börtön mikrokozmoszához, az arra jellemző, a börtönön kívüli társadalométól igencsak eltérő jelrendszerhez és értékrendhez;
  - a túlzott kábítószer- vagy gyógyszerfogyasztás megnövekedett veszélye;
  - a „börtöntrauma”, az elítélt testi vagy pszichológiai állapotának leromlása, különösen a rossz fogvatartási körülmények miatt.

⁵ A Kínzás Elleni Bizottság: Záró észrevételek Belgium harmadik időszakos jelentésére, CAT/C/BEL/Q/3. Belgium, 2014. január 3. 5.

⁶ Európa Tanács: Annual Penal Statistics/Éves Büntető Statisztikai Adatok, Space I. 2011. évi felmérés, Strasbourg, 2013. május 3. 41. Elérhető: http://www3.unil.ch/wpmulspace/files/2013/05/SPECE-1_2011_English.pdf (A letöltés dátuma: 2020. február 20.)

A rövid szabadságvesztés büntetések alkalmazásának magára a büntető igazságszolgáltatási rendszerre gyakorolt hatásai között tartják számon Belgiumban és Franciaországban:

- a büntető igazságszolgáltatási rendszer gyengülését, amely olyan büntetéseket rendel, amelyeket ezután nem hajtanak végre;
- annak a veszélyét, hogy miután a bíróságok tisztában vannak a rövid idejű büntetések végre nem hajtásával, szigorúbb büntetéseket fognak kiszabni;
- annak a veszélyét, hogy ugyanezen bíróságok „jelképes” és „példás” ítéleteket fognak kiszabni, a szankcionált magatartás súlyosságának hangsúlyozására, miközben arra számítanak, hogy a kiszabott büntetés végre nem hajtása lehetővé teszi, hogy az elítélt megússza a büntetés súlyos következményeit: mindezt a szabadságvesztés helyett alternatív büntetés választásának kárára;
- a hatalommegosztás elvének aláásását, amennyiben a végrehajtó hatalom dönt bírói határozat végre nem hajtásáról;
- a büntetlenség érzésének kialakulását mind az elkövetőkben, mind pedig a sértettekben;
- a fogvatartottak magas fluktuációját, ami általánosan megnehezíti a fogvatartás menedzselését.

A 2012-ben a Belga Nemzeti Kriminológiai és Kriminológiai Intézet által készített jelentés több érdekes megállapításra világít rá, így arra is, hogy az elektronikus felügyelet alá helyezési időszak után szabadultak kevesebbszer jutnak vissza a büntetés-végrehajtáshoz, mint azok, akik a börtönidőszak után közvetlenül szabadultak.⁷

Közismert a rövid tartamú szabadságvesztés büntetések alkalmazásának gyakorisága. Szorgalmazzák az ezeket helyettesítő ún. közösségben (lakóhelyen, munkahelyen) történő büntetések, intézkedések alkalmazását, hogy az elítéltnak ne kelljen börtönbe bevonulnia, ahol rövid idő alatt is érhetik prizonizációs ártalmak.

- Az okok, amelyek miatt a bírák kiszabnak rövid idejű büntetéseket, a következők:
- a rövid idejű szabadságvesztés büntetés alkalmazása lehetővé teszi a vizsgálati fogságban töltött idő „lefedését”;
  - lehetővé teszi a hosszabb büntetés kiszabásának elkerülését;
  - a bíró számára alternatívák hiánya, aki olyan visszaesővel találja szemben magát, aki már nem felel meg a büntetés kiszabása és végrehajtása felfüggesztési feltételeinek, és aki már részesült önálló büntetesként közérdekű munkára kötelezésben;

⁷ Lásd: www.researchgate.net/publication/260407539_Returner_en_prison_apres_en_entre_sorti_Quand_on_est_jeune_y_retourne-t-on_plus_plus_vite_etou_plus_souvent/link/0a85e5316400d50ec3000000/download (A letöltés dátuma: 2020. 02. 20.)

- egyes specifikus bűncselekményekre a szabadságvesztés lenne az alkalmas „szokásos, normális büntetés”. Ez az elképzelés annyira mélyen beivódott a gondolkodásmódokba, hogy „igen gyakran elfogadhatatlan lenne, ha nem azt szabnák ki”;
- a börtönbüntetésnek jelképes dimenziója van, amely cselekményének súlyosságára emlékezteti az elítéltet;
- az észszerű határidő túllépése törvényi minimumnál alacsonyabb büntetés kiszabásához vezethet;
- azok az információk, amelyekkel a bíró az ítélethozatalkor rendelkezik, meghatározók az ítélet szempontjából, amelyet ki fog szabni.

Az útkeresés során eljutottak a törvényi szabályozásig. Belgiumban a 2006. május 17-i törvény 22. és 23. §-ai kimondják, hogy a három évre vagy annál rövidebb büntetésre ítélt személyek számára az elektronikus felügyelet megadása a büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe tartozik, de ezek a szakaszok még nem léptek hatályba.

Ezt a területet ezért a 2013. július 17-i ET/SE-2. számú miniszteri körlevél rendezi, amely a szabadságvesztés büntetés végrehajtási módokat szabályozza az elektronikus felügyeletet, amikor a végrehajtás alatt lévő összes büntetés nem haladja meg a három év szabadságvesztést. A körlevél bevezetőjében kimondja, hogy az elektronikus felügyeletnek főszabálynak kell lennie az olyan szabadságvesztés büntetések végrehajtásában, amelyek végrehajtandó része három évnél nem több.⁸

A 2013. július 17-i körlevél az Elektronikus Felügyelet Nemzeti Központjának mérlegelésére bízta az eszköz kiválasztását. Ez a központ előnyben részesíti a „voice” hangrendszer alkalmazását a nagyon rövid (egy hónapnál rövidebb) elektronikus felügyeleti időszakokra.

A felismerő rendszer számítógép segítségével hívja az ellenőrzött személyt. A számítógép (véletlenszerű) számkombinációt ad ki, amelyet az érintettnek el kell ismételnie. Ha az eljárás lehetővé teszi hangjának azonosítását és annak ellenőrzését, hogy az általa kimondott számkombináció helyes-e, a felügyelet alatt álló személyt felhívja hangrögzítésre, és hangját számítógép elemzi. Az érintettre vonatkozó koordinátákat és rezsimit azután kódjelekkel beírják a számítógépbe.

A 2012. augusztus 28-i miniszteri körlevél kiegészítette ezt az első körlevelet, és hangfelismerés melletti, úgynevezett „voice” háziőrizet-rendszert állított fel, amelyet a 8 hónapot meg nem haladó szabadságvesztés büntetésekre alkalmaznak. A körlevél előírja, hogy „voice” rendszer nem alkalmazható azokra az el-

⁸ A leggyakoribb szabadulási mód a vizsgálati fogság végén történő szabadon bocsátás, amelyet 2012-ben a 13 855 szabadulás közül 7901 esetben alkalmaztak (Szövetségi Igazságügyi Minisztérium, a Büntetés-végrehajtási Intézetek Főigazgatósága: *Eves jelentés 2012*, 109.).

ítéltekre, akiknek ideiglenes szabadon bocsátását a Fogvatartási Főigazgatóság hatáskörébe utalták, és azokra az elítéltekre sem, akik nem járulnak hozzá büntetésük házi őrizet formájában történő végrehajtásához. A hívásokat véletlenszerűen programozzák, olyannyira, hogy az elítéltet bármilyen időpontban hívhatják. Olyan típusú mondatokat többször, folyamatosan kell ismételni, mint például „az oroszán a dzsungel állatainak királya”, jóllehet mások is lehetnek a lakásában. Ebben a tekintetben az elektronikus karperec kevésbé toladó: az eszköz ott van, de kevésbé van – jelen – az elítélt életében.

Az elektronikus karperec formájában megvalósuló elektronikus felügyeletet a három év vagy annál rövidebb időtartamú büntetésekre alkalmazzák.

Az elektronikus bokaperecrendszer abban áll, hogy az érintettnek karikát kell viselnie a bokája körül, amely lábperccel rádiófrekvenciás kapcsolatban áll egy helyi adóvevővel. Amennyiben a karika jelenlétét és jelzését az előre meghatározott övezeten kívül szűri ki, az adóvevő egy telefon útján vészjelzést bocsát ki. Ugyanez a jelenség történik, amikor az érintett eltávolítja az eszközt. Az ellenőrzési időpontokat az adminisztráció határozza meg.

Amikor nem tartja az időbeosztást, a készülék riaszt, és az Elektronikus Felügyelet Nemzeti Központja az esettől függően értesíti a büntetés-végrehajtási intézet igazgatóját vagy az Igazságügyi Hivatalt.

Az elektronikus felügyelet csak az elítélt előzetes hozzájárulásának megszervezésével lehetséges, akinek abban a helyzetben kell lennie, hogy az intézkedés végrehajtására alkalmas állandó tartózkodási helyet (a villamoshálózatra csatlakozott, zárt térség), továbbá olyan telefonszámot tudjon felajánlani, amelyen elérhető. Ha az elítélt nem azon a címen lakik, mint ahol az elektronikus felügyelet megvalósul, az intézet igazgatójának meg kell bizonyosodnia az ezen a címen tartózkodó állandó lakótársa hozzájárulásáról.

Az elítélt ideiglenes standard időbeosztása délelőtt 8 és 12 óra között hagy számára szabadidőt. Amikor azonban már kitűzték az aktiválás időpontját, az elítéltnek a lehető legrövidebb időn belül értesíteni kell a Nemzeti Elektronikus Felügyeleti Központot elfoglaltságáról (munkavégzés, képzés és más tevékenységek) a helyzetéhez igazított időbeosztás meghatározása végett. A második hónaptól kezdve az érintettet havi 36 óra büntetés-végrehajtási szabadságban részesítik.

A szabályok megsértése az elítélt rendreutasítását vonja maga után. A harmadik meg nem tartáskor a késések időtartamát levonják az elítélt számára adott szabadidőből. Ha a helyzet hosszan eltart, a Nemzeti Elektronikus Felügyeleti Központ igazgatója jelentést küld a börtönigazgatónak, aki az intézkedés meghosszabbításáról vagy akár annak visszavonásáról is dönthet.

Többórás késés vagy az intézkedés végrehajtása alóli nyilvánvaló kibúvás esetén a Nemzeti Elektronikus Felügyeleti Központ igazgatója jelzést küld

az elítéltről a rendőrségnek, és tájékoztatja a bv. intézet igazgatóját, aki dönthet az intézkedés meghosszabbításáról vagy visszavonásáról.

Ha újabb elítélés folytán az elítélt a három évet meghaladó szabadságvesztés büntetésre ítélt kategóriájába lép át, az elektronikus felügyelet intézkedés megszűnik, az elítéltnak be kell vonulnia a börtönbe, és jövője a büntetés-végrehajtási bíróságtól függ.

Ha újabb elítélése ellenére az elítélt a hároméves vagy annál rövidebb szabadságvesztésre büntetettek kategóriában marad, a büntetés-végrehajtási intézet igazgatója beidézi a börtönbe, és tájékoztatja új helyzetéről. Az elektronikus felügyelet intézkedése meghosszabbodik az ideiglenes szabadon bocsátásra való jogosultság új időpontjáig.

Csupán 1545 elítélt tölti hároméves vagy annál rövidebb büntetését Belgiumban elektronikus felügyelettel.

A „progresszivitás” megkerülhetetlen filozófiává vált a büntetés-végrehajtási jogban. A fogvatartottnak „lépésről lépésre” kell előrehaladnia a társadalomba való újbóli beilleszkedés során, olyannyira, hogy feltételes szabadon bocsátása előtt az elektronikus felügyelet alá kerülése követelmény, amire egyre gyakrabban kerül sor.

Amikor a fogvatartott munkáltatói igazolást mutat be arról, hogy alkalmazni fogják szabaduláskor, szigorú ellenőrzéseket folytatnak le. Számos munkaadó, aki „belement abba a szívességbe”, hogy fogvatartottat segítsen a társadalmi beilleszkedésben, most már vonakodik ettől a segítségtől a tolakodó ellenőrzések elkerülése végett. A fogvatartottak többsége tehát szabadulásakor képzéssel kezd, amely alatt nem tudja a megélhetését biztosítani.

Az igazságszolgáltatás alakulása és a büntetés-végrehajtási bíróság szerepének előtérbe kerülése a rendszer újabb reformját hívta életre, amelyet a 2013. március 17-i törvények szentesítettek.

Bebizonyosodott, hogy az új rendelkezések a börtönnépesség nagy része számára szabadságvesztési időtartama érezhető meghosszabbodásának veszélyét keltik, jöllehet számos vizsgálat az elhúzóadás kontraproduktív hatásait tárja fel.

Előrelátható következmény, hogy a fogvatartottak nagy része inkább letölti teljes büntetését, mintsem hogy a büntetés teljes kitöltése előtt néhány hónappal korábban szabaduljon annak fejében, hogy egészen 10 évig terjedő időtartamban egy sor szigorú feltételt kelljen megtartania. Márpedig „a büntetésüket teljesen kitöltő elítéltek számának növekedésével, a börtönből ténylegesen társadalmi beilleszkedési terv nélkül, külső támogatás nélkül, az igazságügyi hatóságok ellenőrzése nélkül, és a külvilág nehézségeivel való megküzdéshez elégséges források nélkül, hosszú elszigeteltség és deszocializáció után szabaduló személyek száma az, amely igazán nő” (HOFFMANN 2013, 206.).

Az új rendelkezések kimondják, hogy a visszaesőként 30 év fegyházbüntetésre ítélt személynek 23 évet kell fogva tartásban töltenie, mielőtt jogosulttá válik a feltételes szabadon bocsátásra. Felmerül tehát a kérdés, hogy milyen reális esélyei vannak a társadalmi beilleszkedésre az olyan személynek, aki 30 éven át deszocializálódott.

A túlszűfolttság ugyanis az egész büntetés-végrehajtási rendszer teljes leblokkolását is magával hozza. A belső pszichoszociális szolgálatok ismét abba a helyzetbe kerültek, hogy nem képesek kezelni a jelentéseknek azt a tömegét, amelyeket el kell készíteniük; az elégséges személyi állomány hiánya akadályozza a külső szociális szolgálatokat az elítéltekkel való találkozásban, akik nem jutnak hozzá a már megkezdett pszichológiai gondozás folytatásához vagy szociális életvezetési irányításhoz, ami képzéshez vagy munkahelyhez juttathatná őket.

Egy 2011-ben elvégzett kutatás kimutatta, hogy a teljes idővel szabadult elítéltek ismételt elítélésének veszélye 1,6-szor nagyobb, mint azoké, akik feltételes szabadon bocsátásban részesültek; az ismételt szabadságvesztésre ítélet veszélye kétszer nagyobb (KENSEY–BENAUDA 2011). A feltételes szabadon bocsátásnak az igazságszolgáltatás és a büntetés-végrehajtás összes szereplője egyöntetűen elismeri a hatékonyságát a bűnismétlési mutatók csökkentésében.

Két fejlemény mutatja, hogy egyébként a belga büntetés-végrehajtási jog, valamint a büntető anyagi jog a nyomkövethetőség irányába indult el: ez a két fejlemény az elektronikus felügyelet alkalmazási eseteinek megsokszorozódását és a büntetések bővítését hozza magával.

Az 1997-ben még kísérletként indult elektronikus felügyelet 2011 óta tartó igénybevételét használatának fejlődése és diverzifikálása jellemzi (DEVRESSE–KAMINSKI 2013, 227.). Jelenleg három környezetben alkalmazzák:

- a vizsgálati fogság végrehajtási módozataként;
- a hároméves vagy annál rövidebb idejű büntetések végrehajtási módozataként;
- a három évnél hosszabb büntetések végrehajtási módozataként.

Az elektronikus felügyelet önálló büntetéssé tételére vonatkozó törvényjavaslat vizsgálata folyamatban van.

A használatoknak ez a bővülése szükségszerűen az elektronikus felügyelet alá helyezett személyek számának növekedésével jár. 2004. március 1-jén 278 elítélt volt elektronikus felügyelet alá helyezve. Ez a szám 4 év alatt négyszeresére emelkedett, és 928-ra nőtt 2010. március 1-jére (MOUTON 2012, 227.).

2014. január 21-én az aktív elektronikus felügyelet alatt lévő összes népesség száma 1686 elítélre emelkedett, amely számhoz hozzá kell adni azt a 2122 elítéltet is, akiknek az elektronikus felügyeletre várva büntetésük végrehajtását felfüggesztették. Összesen nem kevesebb, mint 3808 személyt érintett ez az intézkedés.

Az elektronikus felügyelet alatti vizsgálati fogsághoz ugyanazok a jogok társulnak, mint a büntetés-végrehajtási környezetben végrehajtott letartóztatással járóknak (egy nap elektronikus felügyelet alatti vizsgálati fogság egyenlő egy nap fogva tartással).

Az engedélyezett tartózkodásihely-elhagyások a következők: a bírósági eljárás keretében szükséges eltávazások, ideértve a rendőrségre járást is; sürgős orvosi ellátás céljából történő eltávazások és *vis maior* miatti eltávazások.

Az elektronikus felügyelet előnyeit a korábban említett kutatók a következőkben emelték ki: az elítélt személy hollétét továbbra is ellenőrzik; az elítélt megtartja kapcsolatát a családjával, és elkerülhetők a börtönbüntetés deszocializáló hatásai. A végrehajtási módokat még az is elképzelhető, hogy az elítélt tovább dolgozzon, kártalanítsa a sértetteket, és megtérítse a károkat.

A büntető törvénykönyv módosítását célozza a szankcióknak az elektronikus felügyelettel való kiegészítése a szabadságvesztés és a közérdekű munka büntetés mellett. Nem lehetne kiszabni, ha a cselekményt kiskorúak sérelmére vagy kiskorúak segítségével követték el. A bíróság csak akkor szabhatja ki, ha a terhelt vagy képviselője a tárgyaláson jelen van, vagy személyesen, vagy ügyvédje révén hozzájárulását adta.

Az önálló elektronikus felügyelet büntetést a pártfogó-felügyeleti bizottság ellenőrzi az igazságügyi hivatalok munkatársa által készített jelentések alapján. Az elektronikus felügyelet teljes vagy részleges végre nem hajtása esetén a bizottság beidézi az elítéltet, és adott esetben rövid vagy indokolással ellátott jelentést készít helyettesítő büntetés alkalmazásáról. Ezt a jelentést végül megküldik az ügyésznek, aki dönt az elítélt határozatban rendelt helyettesítő büntetés végrehajtásának fogamatba vételéről.

A belga Nemzeti Kriminológiai és Kriminológiai Intézet készített áttekintő tanulmányt az elektronikus felügyelet témájáról. E szerint az elektronikus felügyelet és a lakóhely-kijelölési rendszer elfogadása költséges technikai berendezések választását és személytelen ellenőrzési formákat jelent, és nem emberi vonatkozású befektetéseket. A büntetőpolitikai szolgálat úgy véli, hogy az elektronikus felügyelet és a lakóhely-kijelölés több alapvető akadályba is ütközik: veszélyezteti az emberi méltóság és a magánélet védelmének bizonyos mellőzhető követelményeit (növekvő társadalmi ellenőrzés olyan intézkedések bevezetésével, amelyek a magánéletbe való beavatkozás veszélyét hordozzák).

Előnye a büntetés-végrehajtásban lévő népesség számának csökkentése, és az elítélt kapcsolata nem szakad meg a környezetével, a bűnisméltési mutató pedig jelentősen csökken.

Az elektronikus felügyeletnek ugyanakkor káros pszichológiai hatásai is lehetnek, mert az egész család *de facto* arra van ítélve, hogy együtt éljen valakivel, aki nem mehet el otthonról, még csak nem is vásárolhat, s aki olykor rendkívül

frusztrált. Úgy látszik, hogy ezek a tényezők fokozzák a családra nehezedő nyomást, és családi viszályokat szítanak. Ebből a társadalmi környezet romlása ered, amelyben az elítélt él, és végső soron a bűnisméltés veszélyének növekedése is. Bőségesen vannak a szabadságvesztés büntetéseknek olyan alternatívái, amelyek már bizonyítottak, különösen a közérdekű munkavégzés, a büntetőjogi közvetítés (mediáció) és a feltételes szabadon bocsátás. A döntő kérdés itt az, hogy vajon az elektronikus felügyelet megfelelő és hatékony intézkedés-e a polgár biztonsága és a bűnelkövető társadalomba való újbóli beilleszkedése szempontjából. A gyakorlatban az elektronikus felügyelet általában egyszerű ellenőrzésre korlátozódik, bármilyen aktív és önkéntes együttműködésnek a bűnelkövetőtől való elvárása nélkül, és felveti a módszer hatékonyságának kérdését a bűnelkövető magatartására gyakorolt hatását vagy a kriminogén elemek kiküszöbölését illetően. Egyenlőtlenséget is szül. Azok, akik tágas és kényelmes otthonokban élnek, kedvezőbb helyzetben vannak. Sőt, ez az intézkedés a hajléktalanokra nem is alkalmazható. Következésképpen a tanulmány óva int az elektronikus felügyeleti rendszer elszigetelt bevezetésétől. Ez a rendszer hangsúlyozhatja a büntető igazságszolgáltatási rendszer szívóhatását, és erősítheti a repressziót.

Az elektronikus felügyelet „ígéretei” – vagyis a technológiai hatékonyság és a költségcsökkentés (egynapi elektronikus felügyelet körülbelül 8,1 euróba kerül a börtön mintegy 135 eurójával szemben), a büntetés-végrehajtás túlsúlyfoltosságának csökkenése és a büntetés „humanizálása” – szemben állnak a megfontolt javaslatokkal. „Napjainkban, amikor oly nagy jelentőséget tulajdonítunk a szabadságnak, az emberi jogok maradéktalan érvényesülésének, különös gondossággal, körültekintéssel kell eljárunk a személyi szabadság elvonásakor” (VISNYEINÉ 1997, 27).

A folyamatosan növekvő börtönnépeség ellenére az elektronikus felügyelet intézkedés igénybevételének erősödése nem kérdőjelezhető meg.

Bár tagadhatatlan, hogy az elektronikus felügyelet segít elkerülni a rövid szabadságvesztés büntetések számos hátrányát, és számos tanulmány kimutatta, hogy az intézkedés képes csökkenteni a bűnisméltést, meg kell állapítanunk, hogy az elektronikus felügyeletről nem készült egyetlen mélyreható értékelés sem, és egyáltalában nem kaptunk választ az alábbi kérdésekre, amelyeket felvet:

- a meghatározott időbeosztás szigorú megtartásának követelménye nem számol a mindennapi élet különféle váratlan eseményeivel (késés a tömegközlekedésben stb.), és nagyon nehezen igazítható számos szakmai tevékenységhez (önálló vállalkozó, építőipari szektor vagy vendéglátóipar stb.), olyannyira, hogy végeredményben erős szorongás forrása lehet az elítélt számára;
- a szigorú időbeosztás tiszteletben tartása is az elítélt társadalmi kapcsolatainak elvesztéséhez vezethet, amennyiben arra kényszerül, hogy lemondja a társadalmi élettel járó meghívásokat (vacsora munkatársakkal, családi

- ünnepek stb.), még akkor is, ha nyilvánvaló, hogy egyértelműen kevésbé deszocializáló, mint a börtön;
- az elektronikus felügyeletnek lehetővé kell tennie többek között, hogy az elítélt keresőtevékenységet folytasson. Megjegyezhető e helyütt azonban, hogy számos elítélt számára súlyos terhet jelent bevallani munkaadójának, hogy ilyen intézkedés hatálya alatt áll. Mégsem lehet azonban eltitkolnia;
  - rendkívül tovakodó jellege az elítélt és hozzátartozói életébe;
  - az intézkedés által keltett feszültség, anélkül azonban, hogy megengedné a fogvatartott „lazítását” (mert nem mehet ki, hogy „tegyen egy kört a ház-tömb körül”, és „kiengedje a feszültséget”);
  - igazolások megszerzése az elítélt minden egyes tevékenységéhez. Ebben a megközelítésben ugyanis a sportklubba, esti tanfolyamra vagy kórusba való beiratkozás nem elég, mert nem bizonyítja az egyes tevékenységekben való aktív részvételt.

Az elektronikus felügyeletet a börtönnél „olcsóbbként” mutatják be, nincsenek azonban egyértelmű számadatok. Egyébként még ha rendelkezésre állnának is ilyen statisztikák, nem vennék figyelembe az intézkedés meghíúsulása miatt keletkezett laterális költségeket, továbbá az ismételt büntetés-végrehajtási intézetbe vétel kiadásait.

Az elektronikus felügyelet felszerelése (a doboz és a karperec ára 4800 euró) nem tulajdona az Elektronikus Felügyelet Nemzeti Központjának, magáncégektől bérlik. A pontos időbeosztás előírása s az elítélt arra kötelezése, hogy minden időbeosztás-változtatásához igazolásokat mutasson be, „inkább akadály, mint ugródeszka a társadalomba való újbóli beilleszkedéshez” (DEVRESSE 2012, 23.).

Az elektronikus felügyeletről szóló vita úgy tűnik, lebénult, egyrészt „a műszaki tárgy iránti csodálat” miatt, másrészt pedig azért, mert az elektronikus felügyelettel módszeresen „a börtönnel való összehasonlítási viszonyban” foglalkoznak, ezért tehát irgalmasabbnak, enyhébbnek tekintik, ami lehetővé teszi azoknak a hátrányoknak a figyelmen kívül hagyását, amelyekkel mégis együtt jár (DEVRESSE 2012, 23.).

Megállapították, hogy az elektronikus felügyelet nem váltotta be ígéreteit a börtönnépesség csökkentésében, amely a világon folyamatosan növekszik néhány ország kivételével. Vannak, akik arra a veszélyre mutatnak rá, hogy az intézkedés része a büntetőjogi fogalom alatt ismert kiterjesztés jelenségének: olyan személyekre is alkalmazható lenne, akik jelenleg semmiféle ellenőrzés alatt sem álltak, s akikre viszont pénzbüntetés lenne kiszabható, a végrehajtás felfüggesztése vagy próbára bocsátás intézkedés lenne alkalmazható.

A büntetőjogi háló ilyen irányú kiterjesztése különféle módozatok szerint nyilvánulhat meg:

- a rövid idejű szabadságvesztés büntetések végrehajtását foganatba veszik, utána pedig elektronikus felügyelet intézkedés felé orientálják: az elekt-

- ronikus felügyelet ennélfogva lehetővé teszi azoknak a büntetéseknek a végrehajtását is, amelyeket helyhiány miatt nem hajtának végre;
- a tapasztalat azt mutatja: egyes próbára bocsátási bizottságok mindinkább hajlanak arra, hogy módszeresen szabadságvesztés másodlagos büntetést kérjenek a közérdekű munka büntetés teljes vagy részleges végre nem hajtása helyett, az érintett pedig nem vonul börtönbe, hanem elektronikus felügyelet alá fogják helyezni;
  - a büntetés-végrehajtási bíróság megköveteli, hogy az elítélt feltételes szabadon bocsátásban részesítése előtt elektronikus felügyelet átmeneti intézkedést töltsön: következménye a büntetőjogi háló kiterjesztése, mert emiatt késik, vagy akár meg is tagadják a feltételes szabadon bocsátást azokban az esetekben, amelyekben az elektronikus felügyelet végrehajtása problémás lenne, noha a két eszköz teljesen különböző logikákon nyugszik.

Tagadhatatlan viszont, hogy az elektronikus felügyelet lehetőséget ad a társadalom nyomonkövethetőségre vonatkozó igényének kielégítésére, állandó ellenőrzés alatt tartva a bűnelkövetők egy részét.

A rövid idejű büntetések állítólagos „végre nem hajtása” vagy az elektronikus felügyelet alkalmazása a hároméves vagy annál rövidebb büntetések végrehajtása végett nem hozta meg a börtönök kiürítésének várt eredményét, sőt, ellenkezőleg.

Jogos kétségeink lehetnek azt illetően, hogy a rendszer „dehumanizálása” elősegíti az elítéltek deklasszálódását (társadalomból való kiszorulását). Még az olyan intézkedések is, mint például a feltételes szabadon bocsátás, az önálló közérdekű munkavégzésre kötelezés, a felfüggesztés, a próbára bocsátás, társadalmi befektetéseket igényelnek az elkövető rehabilitációjában különféle közreműködők révén; ugyanakkor az elítéltnak felügyelet alatti, egyszerű „kikapcsolása” magára hagyja problémáival.

A büntetés célját tekintve most már senki sem kételkedik abban, hogy a büntetés végső céljának az elítéltnak abba a társadalomba való újbóli beilleszkedésnek kell lennie, amelynek tagadhatatlanul részét képezi.

Az elektronikus felügyelet alá helyezéssel már 2000. évi bevezetése óta folyik kutatás. Noha az elektronikus felügyelet alá helyezett személyek profilját többször elemezték, számos kikérdezéses vizsgálat létezik az intézkedés alakulásáról a bűnisméltléshez való viszonyában. Amikor a bevezetése óta eltelt öt év, akkor megvizsgálták, hogyan alakul az eredményessége. Negyedüknél kevesebbre (23%) újabb ügy miatt végrehajtandó szabadságvesztés büntetést szabtak ki. Ez az eredmény az elektronikus felügyelet alá helyezést eleve kedvezőbb helyre sorolja a visszaesés vonatkozásában, mint a szabadságvesztést. A bűncselekmények jellege, a bűnözői előélet és az életkor szerint az intézkedéssel érintettek és a fogvatartottak közötti különbségek magyarázzák részben az elektronikus felügyelet kisebb bűnisméltlési mutatóit.

Ha a nem szabadságvesztéssel járó elítéléseket is nézzük, vagyis minden büntetéstípust együttvéve, a büntetés alóli mentesítéstől a fegyházbüntetésig, az elektronikus felügyelet alá helyezettek 42%-át ítélték el ismét az ötéves időszakban elkövetett cselekmény miatt. Másképpen fogalmazva; az elektronikus felügyelettel érintettek 58%-át nem ítélték el ismét a bűnügyi nyilvántartásból szerzett adatokból kitűnően. Meg kell jegyezni, hogy a közkegyelemmel vagy a rehabilitációval végződő elítéléseket törlik a bűnügyi nyilvántartásból, ezért bizonyos korábbi elítélések kiestek az adatgyűjtés köréből.

A vagyon elleni bűncselekmények miatt elítéltek erősen felülreprezentáltak az elektronikus felügyelet alá helyezettek között. A lopás alapesetei és minősített esetei az első helyen állnak, mivel az alapcselekmények 23%-át teszik ki. Az „erőszakos” bűncselekmények, amelyek a személy elleni erőszakos bűncselekmények vétségi alakzatait és a rablást foglalják magukban, az általuk képviselt 20%-kal szintén gyakoriak. Azután következnek a „kábitószerre vonatkozó jogszabályok megsértésével elkövetett bűncselekmények” (16%), továbbá az ittas vezetés, amely a bűncselekmények 13%-át adja. Az „erőszakos közösülés” és a „csalás” a legalacsonyabb, egyenként 7-7%-kal.

Az elektronikus felügyelet alá helyezett, a vizsgálatban részt vevő személyek többségükben rövid idejű büntetésre ítélték (első profil); 89%-uk büntetése vagy büntetéseit együttesen nem haladják meg az egy évet.

A büntetés-végrehajtási lajstromból való kivezetéskor átlagosan 33,5 évesek voltak, 51,6%-uk 30 évesnél idősebb volt. Egy korábbi vizsgálat kimutatta, hogy az elektronikus felügyelet alá helyezett személyek idősebbek, mint a börtönből szabadulók. Figyelembe kell venni az életkornak a bűnisméltés mutatószintjére gyakorolt hatását, amivel szintén foglalkozni kell. A férfiak erős többségben vannak, mert ők adják a szabadulók 93%-át. A kohorsz⁹ női aránya azonban magasabb a büntetés-végrehajtási lajstromban szereplők arányánál (7%, 3,5%-kal szemben). Ha az elektronikus felügyelet alá helyezettek populációjára alkalmaznánk a francia népességben ugyanolyan életkorú személyek körében megfigyelt házasságkötési arányszámot, 37%-uk lenne házas. Négy-hétszer magasabb a 30 év alattiak esetében, mint az 50 évesek vagy annál idősebbek között az újabb ügy miatti elítélés, attól függően, hogy végrehajtandó szabadságvesztésről van-e szó, vagy bármilyen más elítélésről.

Az elektronikus felügyelet alá helyezett személyek 2/3-a (65%-a) mondta azt, hogy középiskolába járt. Érettségivel vagy annál magasabb iskolai végzettséggel 12% rendelkezett.

Az elítéltek jelentős része gazdaságilag aktív (64%) az elektronikus felügyelet alá helyezés időpontjában a büntetés-végrehajtási kartonja szerint.

⁹ Szociológiai felméréshez mintául vett azonos korú személyek csoportja.

A bűnügyi nyilvántartásban vizsgálódás az egyes szabadságvesztéssel nem járó büntetéseknek megfelelő népesség akképpen történő „átszabásában” áll, mintha valamennyi ugyanolyan életkorú és büntetett előéletű struktúrában lenne, mint a börtönből szabadultak, ami ennek a kombinált változónak állandóként történő megtartását jelenti (egyenlő: összehasonlítható mutatók). Ennélfogva az elektronikus felügyelet alá helyezés rosszabb eredményt mutatott, mint a közérdekű munkavégzés, de jobbat, mint a büntetés-végrehajtás felfüggesztése, a későbbi büntetéstől függetlenül.

A végrehajtandó szabadságvesztés büntetés mutatója 19%, a felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték korrigált mutatója 41%. A mutatók aránya 23%-ról 35%-ra emelkedik elektronikus felügyelet alá helyezettéknél. Mivel az elektronikus felügyelet alá helyezés megadása a bűnügyi jövőt befolyásoló tényezőkhöz kötött (tanulás, munkavégzés), és korrelál¹⁰ a szóban forgó két jellemzővel (életkor és bűnügyi előélet), valószínű, hogy nem kizárólag ez a két tényező hat. A fenti kutatást Franciaországban 2001–2004-ben végezték el¹¹ (KENSEY et al. 2002, 175.; LÉVY–PITOUN 2004, 411–437.).

Fontos a szabadságvesztés belső dinamikája iránt érdeklődő büntetés-végrehajtás-kutatók szempontjából az előzetes fogvatartásban töltött idő. A valószínűsítésben a gyanúsított valószínűleg a vizsgálati fogságot nagyon is büntetésként éli meg, különösen, ha csak fogdában tölt időt, s ezután kiengedik. Azt is megfigyelték, hogy az életkörülmények az előzetes fogva tartásban, illetve az új szabályozások szerint a letartóztatásban Európa-szerte gyakran rosszabbak, mint az elítélteket befogadó börtönökben. Például Franciaországban az úgynevezett rövid távú tartózkodásra szánt létesítményekben hatalmas a túlszűfoltosság (140%-nál is magasabb a betöltöttségi ráta), amit – magától értetődően – az Európa Tanács emberi jogi biztosa már 2008-ban is bírálta a francia büntetés-végrehajtási intézetekben tett látogatása után.

A hazai eredmények értékelése és a fejlesztés feladatainak meghatározása nem nélkülözheti más országok ezen a területen elért eredményeinek, folytatott gyakorlatának ismeretét. Napjainkban már mindenki számára természetes, hogy tanulmányozzuk, kutassuk más országok intézményeit, tapasztalatait, és ami abból nálunk használható – sajátosságai figyelembevételével –, ami beilleszthető a mi jogi kultúránkba, az itthoni jogi környezetbe, azt esetleg át lehet venni kipróbálásra. Pusztán azon az alapon viszont, hogy ott, ahol már van, bevált, nem ítéltető meg egyetlen intézmény sem. A jogharmonizáció ugyanakkor nem törheti le az ország belső kívánalmait.

¹⁰ Korrelációban áll.

¹¹ Igazságügyi Minisztérium, Büntetés-végrehajtási Igazgatóság. Travaux & Documents Gyűjtemény, 61. szám, 223.

Irodalomjegyzék

- BEERNAERT, Marie-Aude (2007): *Manuel de droit pénitentiaire*. Louven-la-Neuve, Anthemis.
- DEVRESSE, Marie-Sophie – KAMINSKI, Dan (2013): Surveillance électronique des justiciables. Sur le métier cent fois l'ouvrage. *Annales de droit de Louvain*, Vol. 73, No. 2. 227–244.
- DEVRESSE, Marie-Sophie (2012): La surveillance électronique provoque un brouillage des pistes dans la dynamique de contrôle. *Journal du droit des jeunes*, No. 311. 23.
- HOFFMANN, Clothilde (2013): *Le tribunal de l'application des peines: enjeux et perspectives*. Limal, Anthemis.
- KENSEY, Annie – BENAOUA, Abdelmalik (2011): Les risques de récidive des sortants de prison. Une nouvelle évaluation. *Cahiers d'études pénitentiaires et criminologiques*, No. 36. 1–8.
- KENSEY, Annie – PITOUN, Anna – LÉVY, René – TOURNIER, Pierre V. (2002): *Sous surveillance électronique. La mise en place du 'bracelet électronique' en France (octobre 2000 – mai 2002)*. Paris, Ministère de la Justice.
- LÉVY, René – PITOUN, Anna (2004): L'expérimentation du placement sous surveillance électronique en France et ses enseignements (2001–2004). *Déviance et Société*, Vol. 28, No. 4. 411–437.
DOI: <https://doi.org/10.3917/ds.284.0411>
- MOUTON, Amélie (2012): Vers une diversification des usages de la surveillance électronique? *Journal du droit des jeunes*, No. 311. 227.
- SNACKEN, Sonja (1986a): L'application de la courte peine de prison en Belgique. *Revue de droit penal et de criminologie*, 555–560.
- SNACKEN, Sonja (1986b): Les courtes peines de prison. *Déviance et Société*, Vol. 10, No. 4. 363–388.
- Une autre philosophie de la peine (2013). *Le Monde*, 2013. 11. 09. 5.
- VISNYEINÉ JUHÁSZ Zsuzsanna (1997): Gondolatok az elözetestről. Hónapok helyett napok? *Börtönügyi Szemle*, 16. évf. 3. sz. 27–37.
- WERMINK, Hilde – BLOKLAND, Arjan – NIEUWBEERTA, Paul – NAGIN, Daniel – TOLLENAAR, Nikolaj (2010): Comparing the Effects of Community Service and Short-Term Imprisonment on Recidivism: A Matched Samples Approach. *Journal of Experimental Criminology*, Vol. 6, No. 3. 325–349. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11292-010-9097-1>